

PREDICATUL ÎN SITUAȚIA MODULUI INFINITIV (ȘI GERUNZIU)

Raluca Arianna VÎLCEANU
Universitatea de Vest din Timișoara

ralu0978@yahoo.com

The Predicate Realized by an Infinitive (and Gerund)

The verbs in the infinitive, gerund and, rarely, in the participle can be considered as having a predicative function in those instances when they are related to their own subject. The presence of a subject *distinct* from the one of the verb emphasizes their *procedural* content (a characteristic of the verb) and, also, offers the possibility of generating, independently of the verb, several grammatical categories specific to the verb such as person, number and voice; therefore, the infinitive and the gerund stand relatively close to the indicative, subjunctive and imperative. By accepting this function, we reach a very convenient solution to some extreme situations: we refer both to the cases where the Grammar of the Academy expresses uncertainty – they talk about “relative infinitive constructions” as subjects – and the contexts where the infinitive and the gerund express totally opposing actions in relation to the verb, which is difficult to think of in the case of a subject common to both verbs. In the case of the infinitive, accepting the predicative function is subscribed to its unquestionable synonymy with the subjunctive (they both have a similar structure: a specific morpheme and two temporal forms: present and perfect). The infinitive, gerund and participle with distinct subjects are dependent predicates or conditionals: their occurrence is tightly connected with and depends upon the presence of another verb, thus of a regent clause. The infinitive occurs as the predicate of an *independent* sentence when it has the value of an *imperative* and is not preceded by another verb, - all warning-statements of general and impersonal character.

Keywords: *infinitive/gerund; predicate; dependent predicate; verb form; antonymous relation*

În tradiția gramaticală românească – și nu numai aici – s-a statornicit concepția potrivit căreia verbul, pentru a putea fi considerat drept predicat al propoziției, trebuie să satisfacă, în principiu, două cerințe (Iordan 1956: 561): a. să aibă, singur, un înțeles deplin sau, cum se obișnuiește a se spune, să fie autonom din punct de vedere lexical (cerință de ordin semantic) și b. să fie la unul din modurile: indicativ, conjunctiv, optativ-condițional, imperativ sau prezumtiv (cerință de ordin formal) (Slave 1957: 56-60)¹. Cunosând, în flexiune, categoriile de persoană și număr, aceste moduri sunt numite moduri personale și, din punct de vedere sintactic, predicative (**1963: 216). În opoziție cu ele, celelalte: infinitivul, gerunziul, participiul și supinul, neavând ca specifice categoriile gramaticale menționate, sunt socotite moduri nepersonale² și nepredicative (**1963: 216). Întrebuintarea lor ca substantive (infinitivul) sau ca adjective (participiul, uneori gerunziul) a făcut ca ele să fie numite și „nume verbale” (Tiktin 1945: 96) sau „forme nominale ale verbului” (Iordan 1946: 181): „Infinitivul este forma substantivală a verbului”, iar: „participiul este forma adjectivală” a acestuia. Opinia că, în cazul lor, verbul nu poate funcționa ca predicat este unanimă în gramaticile noastre. Astfel, în Gramatica Academiei, infinitivul este un mod care, prin natura lui, „ține și de verb și de substantiv, putând avea funcțiuni sintactice specifice fiecăreia dintre aceste două categorii.” (**1963: 224). Mai departe, la pagina 227, se spune însă că „infinitivul scurt are rolurile esențiale ale substantivului, dar nu poate primi determinantul specific al acestuia – atributul. El primește determinantul verbului – complementul – fără a avea rolul esențial al acestuia, acela de predicat”. Se deduce de aici, prin urmare, că infinitivul scurt nu îndeplinește funcții verbale, ci exclusiv funcții nominale, – contradicție flagrantă față de citatul imediat precedent (reprodus de la p. 224). Se admite totuși

¹ Prin formele în care se realizează, prezumtivul se relevă a fi mai curând o conjugare decât un mod verbal.

² O vreme, ele au fost numite, impropriu, și moduri *impersonale*, cf. H. Tiktin, *Gramatica română. Etimologia și sintaxa*, ediția a III-a, de I.-A. Candrea, București, 1945, p. 96, § 243, *Notă*, și Ioan Slavici, *Gramatica limbii române*, Partea I. *Etimologia*, București, 1914, p. 89. De reținut că la 1885, I. Manliu, în *Gramatica română. Partea etimologică*, p. 87-88, le spunea totuși moduri *nepersonale* (sau *nedefinite*).

că „infinitivul are, în mod excepțional, funcțiune predicativă” (***) 1963: 227) atunci când, prin imitarea construcțiilor franțuzești și nemțești similare, este folosit cu valoare de imperativ – negativ sau afirmativ –, adică în propoziții independente, unde el nu este regim al altui verb:

„*A nu se pleca în afară!*”.

„*A nu se urca prin față!*”.

„*A se respecta liniștea bolnavilor!*”.

În trecut numai, precizăm că acestor situații trebuie să le fie alăturate și cazurile în care infinitivul (deseori la forma reflexivă) apare totuși subordonat (deci ca regim al) altui verb și substituie conjunctivul la persoana a II-a plural (cu sens general), echivalent el însuși cu un imperativ:

„*Rugăm a nu (se) fuma!*” (= *Rugăm să nu fumați*, sau chiar: *să nu se fumeze*.)

„*Rugăm a (se) circula pe dreapta!*” (= *Rugăm să circulați* (sau: *să se circule*) pe dreapta.)

Întrucât, în literatura noastră de specialitate, problema predicativității unora dintre modurile nepersonale a vizat nu numai infinitivul, ci și, în egală măsură, gerunziul – comentariul care urmează se va referi la ambele moduri verbale, particularitățile luate în considerare fiindu-le în cea mai mare parte comune.

Vorbindu-se de modurile infinitiv și gerunziu (***) 1963: 227, 232), se dau și exemple în care verbele aflate la aceste moduri au un subiect al lor, distinct de cel al verbului la mod personal; iată exemplele:

„*Vine vremea de a pricepe omul ce-i bine și ce-i rău!*” (Creangă)

„*E o absurditate a se bate cineva pentru ochii unei actrițe!*” (Negruzzi)

și

„*Căci voi murind în sânge, ei pot să fie mari!*” (Eminescu)

Construcțiile de acest fel nu sunt rare în limba română. Recunoscând aici existența subiectelor, distincte, pe lângă verbele la infinitiv și gerunziu, *Gramatica Academiei* rămâne la principiul că aceste moduri nu pot avea funcție predicativă. Referitor la exemplele, citate acum, cu infinitivul, se face chiar, în mod expres, precizarea: „El (infinitivul) primește determinantele verbului... (...) fără a avea rolul esențial al acestuia, acela de predicat.” (***) 1963: 227). Dar, în acest fel, apare o discrepanță: pe de o parte subiectul este definit drept parte principală de propoziție, iar pe de altă parte se admite existența subiectului ca element component într-o construcție cu funcție de parte de propoziție: parte dezvoltată și, în același timp, secundară a propoziției (căci așa sunt considerate, în alt loc, construcțiile formate din infinitiv, gerunziu și participiu plus subiectul lor). (***) 1963: 82).

Propunându-și să aducă soluția de ieșire din această contradicție, câțiva cercetători au procedat la o reexaminare detaliată a infinitivului și gerunziului, liniile directoare ale investigației fiind, în esență, următoarele: evidențierea conținutului verbal al acestora; punctele de apropiere față de modurile personale; deosebiri (în cazul infinitivului) față de clasa numelui.

Astfel, Matilda Caragiu, în studiul său amplu consacrat gerunziului (Caragiu 1957: 61-89), arată că acesta „este o formă verbală invariabilă care exprimă o acțiune sub formă de proces.” (Caragiu 1957: 65). În această calitate, lui nu-i sunt străine, ci, dimpotrivă, poate exprima categoriile gramaticale specifice verbului, și anume:

– diateza:

activă: *apucându-l* de bărbie;

reflexivă: *criticându-se* singur (reflexiv obiectiv);

i-am prins *sărutându-se* (reflexiv reciproc);

aprinse o țigară, *uitându-se* la chibrit (reflexiv dinamic);

întunecându-se, am pornit spre casă (reflexiv impersonal);

făcându-se socoteala, am constatat că... (reflexiv pasiv);

pasivă: *împărțeala fiind făcută*, leul zise...

– persoana și, implicit, numărul, ca două categorii solidare în flexiunea verbală, pot fi rediate fie prin formele pronumelui reflexiv în acuzativ (*uitându-mă, uitându-te* etc.) sau în dativ (*plecându-și capul, plecându-ți* etc.), fie prin pronumele personal subiect (*Plecând el, am putut veni eu* etc.);

– timpul, redat cu ajutorul contextului, adică prin referire la timpul verbului la mod personal. Ne rezumăm la două exemple, în care gerunziul exprimă, în acest fel, ideea de:

prezent: se înfățișează înaintea tatălui său, *zicând*...

perfect simplu: *văzându-l* inert și roșu la obraz, fugi repede acasă.¹

În privința semnificației modale, gerunziul este identificat cu indicativul, ambele fiind moduri ale realității, „moduri obiective” (Caragiu 1957: 67).

Concluzia la care ajunge autoarea este că, indiferent de faptul dacă are subiect comun sau deosebit de al verbului la mod personal, ori subiect impersonal, „Gerunziul în limba română... exprimă o acțiune sub formă de proces, în *desfășurare*, și... în majoritatea cazurilor, *are funcțiune predicativă, îndeplinește, adică, funcțiunea de predicat verbal*”. Propozițiile cu predicatul la acest mod sunt numite propoziții gerunziale (Caragiu 1957: 88).

La constatări, în general, identice ajunge Ion Diaconescu, în cercetarea sa asupra infinitivului (Diaconescu 1968: 111-121). Ca și gerunziul, infinitivul „este o formă verbală prin excelență” (Diaconescu 1968: 112), el putând exprima prin aceleași mijloace – în speță prin formele pronumelui reflexiv în acuzativ și în dativ, respectiv prin pronumele personal prezent în enunț – ideea de persoană și număr (de ex.: *a mă teme, a te teme* etc., *a-mi aminti, a-și aminti* etc., sau: El a plecat înainte de *a veni eu*), de diateză (activă: Te-ai dus spre *a stinge* o stea radioasă; reflexivă: înainte de *a se lumina* sau: părea *a-și hrăni* viața din dor) și de timp (infinitivul având formă pentru prezent: *am cinstea a vă spune*, și pentru perfect: „acest Haralambie a fost om tare înainte *de a se fi hainit*”) (Diaconescu 1968: 113-114). Sunt degajate particularitățile de ordin formal, semantic și combinatoriu care separă infinitivul de substantiv și îl apropie (cu unele deosebiri, specifice) de conjunctiv, toate acestea întărind ideea „că infinitivul trebuie încadrat în paradigma verbului, alături de modurile personale.” (Diaconescu 1968: 114). În final, autorul conchide: „[Infinitivul] în propoziție poate să îndeplinească funcția de predicat, intrând astfel în relație cu un subiect.” (Diaconescu 1968: 121). El poate intra în relație cu un subiect comun cu al verbului la mod personal („*Eu* nu mă încumet *a prinde* pe hoți”), cu un subiect distinct (exprimat: „El a plecat înainte de *a veni tu*” sau subînțeles din pronumele personal cu funcție de complement direct sau indirect în regentă: „Nu-ți vine *a zice*”, „*te rog a mă ierta*”) ori subiectul său poate fi unul nedeterminant („*e rușinos a fura*”, respectiv în propozițiile în care infinitivul are valoare de imperativ: „*A se agita* înainte de întrebuintare!”, „*A nu se apleca* în afară!”). Propozițiile cu predicatul la acest mod sunt numite aici propoziții infinitivale (Diaconescu 1968: 119).

În cele de mai sus am învederat două poziții – dacă se poate spune așa – extremiste: una, reflectată în gramatici, împotriva predicativității infinitivului și gerunziului (a modurilor nepersonale, în genere), cealaltă, formulată în studii de reconsiderare, pentru caracterul predicativ total al acestor două moduri, în toate situațiile menționate.

Dar pentru ieșirea din impasul pe care-l constituie discrepanța semnalată mai sus, a fost formulată, drept soluție, și propunerea de a nu mai considera subiectul ca o parte principală de propoziție, ci ca un *determinant verbal* (Iacob 1969: 511), pe același plan cu complementul (cu complementul direct în primul rând), de care se diferențiază, totuși, prin caz (nominativul) și prin faptul că se acordă formal cu verbul, ceea ce înseamnă că este mai strâns legat de aceasta (Iacob 1969: 512). Perspectiva aceasta – se spune – ar înlesni, evitând orice contradicție, o dublă alternativă de analiză, adică: 1. „lăsând subiectului rolul sintactic de prim element dependent, nu împiedicăm modurile nepersonale (cu deosebire infinitivul și gerunziul) de a îndeplini funcții predicative dependente”, sau 2. „ele pot rămâne și numai părți secundare de propoziție, întrucât subiectul dependent nu este propriu-zis un determinant al predicatului, ci un *determinant al*

¹ Pentru toate aceste situații și exemple, vezi Caragiu 1957: 65-67.

verbului, indiferent de funcția sintactică a acestuia.” (Iacob 1969: 511). Nu este cazul aici să insistăm asupra acestei concepții; totuși, nu-i greu să se observe că, pe de o parte, ea lărgeste nepermis de mult sfera determinanților verbali și, pe de altă parte, anulează, într-un fel, diferența dintre morfologie și sintaxă, dintre aceste două compartimente ale structurii gramaticale, – ceea ce constituie, indiscutabil, o exagerare.

Totodată, nu putem nicicum accepta propunerea de a nu mai considera subiectul ca o parte principală de propoziție, ci ca un determinant verbal, pe același plan cu complementul, de care se diferențiază totuși prin caz (nominativul) și prin faptul că se acordă formal cu verbul. Există aici cel puțin două abateri de la două legi gramaticale bine știute și unanim recunoscute; prima: nominativul este cazul nonsubordonării (sau nondeterminării) și a doua: nu subiectul se acordă – în număr, persoană și, când e cazul în gen – cu verbul, ci exact invers, fapt care l-a determinat cândva pe D.D. Drașoveanu să susțină, cu tărie, că raportul sintactic dintre subiect și verbul predicat este unul de determinare a predicatului față de subiect (Drașoveanu 1958: 175-182).

Existența acestor puncte de vedere, unele dintre ele exprimate după apariția Gramaticii Academiei (1963), arată că ideea (acceptată prin tradiție) potrivit căreia infinitivul și gerunziul – moduri nepersonale – sunt lipsite de valoare predicativă nu trebuie (și nu poate fi) privită în mod rigid, ci dimpotrivă.

În ceea ce ne privește, nu aderăm – mai exact spus: nu aderăm total – la opiniile mai sus amintite, ci suntem pentru o soluție de mijloc, mult mai convenabilă. Considerăm, anume, că verbul la infinitiv și la gerunziu poate fi socotit predicat în acele situații în care el se raportează la un subiect al lui, neidentificabil cu subiectul verbului la mod personal, ca în aceste cazuri (vezi și unele din exemplele deja citate mai sus):

„În două părți infernul portalele-și deschide
Spre-a încăpea cu mia răsuflutele hâde.” (Eminescu)¹

„Odată, *venind* noi de la Piatra, ... ne-au ieșit înaintea oameni mânjiți cu funingine pe obraz.” (Sadoveanu)

Prezența subiectului propriu (= distinct) pe lângă un infinitiv sau un gerunziu – fapt subliniat în mod deosebit și de unii autori pomeniți aici (Caragiu 1957: 69 și Diaconescu 1968: 118) – noi o considerăm deci ca o dovadă esențială a predicativității acestor moduri în cazurile respective. Cel puțin trei explicații pot fi aduse în favoarea ei:

Se afirmă – și pe drept – că subiectul, ca parte principală a propoziției, nu poate fi conceput decât în relație cu cealaltă parte principală a acesteia: predicatul (Iordan 1956: 534), fapt reflectat în înseși definițiile lor. Raportarea strânsă și reciprocă, în aceste definiții, a unuia la celălalt a îndreptățit, iarăși, afirmația că ele sunt *co-relative*. Or, neadmițând caracterul predicativ al infinitivului și gerunziului în situațiile menționate, înseamnă: fie să nu mai acceptăm că termenul (în nominativ) la care ele se raportează nu le este subiect, pentru că nu l-am mai putea defini ca atare (de vreme ce, este știut, subiectul se definește numai prin raportare la predicat, și invers), fie să-l considerăm subiect, iar atunci nu i-am putea spune decât: „subiect *al verbului*”, ceea ce echivalează cu a amesteca planul sintaxei cu cel al morfologiei² sau, altfel spus, cu a nu mai păstra o anume distincție ce trebuie, oricum, avută în vedere (măcar în terminologie) între aceste două compartimente ale structurii gramaticale. Sau chiar, revenind la contradicția pe care am semnalat-o mai sus și considerând că în exemplul „Eu am ajuns înainte de *a sosi el*” infinitivul este complement circumstanțial temporal, va trebui să spunem că pronumele *el* este „subiectul complementului” respectiv, ceea ce ni se pare, de asemenea, un abuz terminologic (cel puțin), o *contradictio in dictu*.

Pe de altă parte, dacă, spre exemplu, în situația verbelor semiauxiliare de modalitate și de aspect, s-a putut recurge, pentru probarea caracterului lor nepredicativ, și la un criteriu ca acela al *comunității de subiect* cu verbul următor la conjunctiv (*pot să cânt, vreau să plec, încep*

¹ Exemplul lui Ion Diaconescu, *lucr. cit.*, p. 119.

² Aceeași remarcă, *supra*, în legătură cu soluția propusă de Șt. Iacob.

să scriu etc.), infinitiv (*pot cânta, încep a scrie*) sau supin (*termin de scris*) (**1963: 205 și Guțu 1956: 88) – ne apare cu totul justificat (respectând o consecvență!) ca în situația de față să ne folosim, cu un drept egal, de *reversul* aceluiași criteriu: *noncomunitatea de subiect* (dintre infinitiv sau gerunziu și verbul la mod personal). Deosebirea existentă aici la nivelul acțiunilor exprimate: *deschide – a intra*, respectiv: *venind – au ieșit (înainte)* se menține și la nivelul subiectelor („agenților”): *infernul-răsufletele*, respectiv: *noi – oameni*. Fiecare din cele patru procese este atribuit sau este pus aici în legătură cu un *alt* „autor”, cu un *alt* subiect, ceea ce nu se întâmplă, de ex., în: „De-abia îndrăznesc a mărturisi.” (**1963: 227) sau: „Venind ciobanii și văzând toate astea, se mirară.” (**1963: 231), unde subiectele la care se raportează infinitivul și gerunziile rămân comune (*eu – subînțeles*, respectiv *ciobanii*) cu ale verbelor la mod personal (*îndrăznesc, se mirară*).

Un alt fapt, nu mai puțin important, care trebuie luat în considerare, este și acela că în numeroase cazuri acțiunile exprimate de verbul la infinitiv sau gerunziu cu subiect distinct, pe de o parte, și de celălalt verb, la mod personal, pe de altă parte, sunt – semantic – nu numai diferite, ci chiar *opuse*, antonimice:

„Tata a plecat / înainte de a veni mama.”

„Plecând noi / au putut veni ceilalți.”

Este, credem, de prisos să precizăm că un asemenea raport antonimic la nivelul acțiunilor este posibil numai prin raportarea acestor acțiuni la autori *diferiți*, deci numai în prezența unor subiecte separate pentru infinitiv și gerunziu, respectiv pentru celălalt verb, nu și în situația unui subiect comun al acestora; enunțuri ca: „Tata a plecat / înainte de a veni (tot tata)” și „Plecând noi / am putut veni (tot noi)” sau chiar „Înainte de a pleca (tata), tata a venit” și „Plecând (noi), noi am putut veni” sunt exemple de contradicții în sine, sunt, adică, nonsensuri.

Același criteriu al subiectului *separat* trebuie să-l fi avut în vedere și H. Tiktin atunci când, după ce precizează: „Formele nominale ale verbului (...) nu pot sluji drept verb al predicatului.” (Tiktin 1945: 157), adaugă, concesiv: „Totuși, în propozițiile dependente se aplică câteodată și numele verbale în funcțiunea de verb al predicatului.” (Tiktin 1945: 157), căci nu întâmplător el își ilustrează afirmația cu aceste două exemple, în care atât infinitivul, cât și gerunziul (în exprimarea sa: „gerundiul”) au subiectul lor, diferit de al celuilalt verb: „Până a nu se risipi norii, aerul nu se va încălzi” și: „În 1520, murind Selim, urmașul său Soliman îndată ridică armele în contra țărilor de la Dunăre.” (Tiktin 1945: 157).

În sprijinul opiniei noastre în chestiunea de față putem aduce și faptul că în *Gramatica Academiei* (**1963: 82) despre infinitivul, gerunziul și participiul „cu un subiect al lor” se afirmă că „sunt părți de propoziție dezvoltate care *pun... probleme specifice*”, că „au o structură complexă” și, mai ales, că ele numai „*formal fac parte*” din cadrul propoziției cu predicat la mod personal. Nu ni se explică deslușit și nici nu ne putem da seama ce anume au vrut să spună autorii gramaticii academice prin formularea: „numai *formal fac parte*” din cadrul propoziției cu predicat la mod personal. Să înțelegem că, de fapt, adică funcțional, ele (pe noi ne interesează în primul rând infinitivul) reprezintă fiecare o altă unitate propozițională? Evident că da, căci o altă interpretare nu vedem care ar mai putea fi, în astfel de situații. În aceeași lucrare, în alt loc (vol. II, p. 88), arătându-se, de asemenea, că infinitivul și gerunziul pot avea un subiect al lor și că el trebuie să fie totdeauna exprimat, se menționează: „Acestea sunt de fapt *singurele situații care interesează sintaxa subiectului*.” După cum se vede, alături de infinitiv și gerunziu (acesta este exemplificat prin: „Odată, *slujind* un episcop oarecare, de hramul bisericii,... părintele Duhu intră în biserică.” (Creangă)) este amintit aici, ca putând avea subiect separat, și *participiul*, citându-se în acest sens exemplul: „Acestea *zise*, a murit liniștit.” (Sadoveanu), la care mai pot fi adăugate altele: „Odată lucrul *terminat*, constructorii au plecat în concediu.” sau: „Disputa odată *încheiată*, ei au început colaborarea fructuoasă.” În aceste condiții, afirmația noastră referitoare la predicativitatea infinitivului și gerunziului privește, așadar, și *participiul*.

În legătură cu infinitivul, trebuie spus că el are funcție de predicat și în situațiile în care, precedat fiind de pronumele *cine*, urmează după verbul *a fi* sau *a avea*, acesta cu sensul ‘a fi, a exista, a se afla’, în construcții fixe, de ex.: „Nu-i cine pleca.”; „Ai să te duci în fundul iadului și n-are să aibă cine te *scoate*.” (Creangă); „Acu n-are cine mă *spăla*, n-are cine mă *îngriji*... n-are cine-mi *spune* o vorbă bună.” (Sadoveanu). Considerăm că putem vorbi în aceste cazuri nu de construcții infinitivale relative având funcția de subiect¹, ci de propoziții subiective infinitivale (Diaconescu 1968: 120). Valoarea predicativă a infinitivului se susține aici nu numai prin aceea că el are un subiect al său în pronumele *cine*, dar ea decurge și din faptul că acest pronume este, totodată, și un element joncțional specific raportului *interpropozițional*, nu *intrapropozițional*, adică el leagă (sau delimitează) două *propoziții*, nu două părți de propoziție². Și este admis că prezența unui *jonctiv subordonator* de tip conjuncțional conferă secvenței pe care el o deschide statut de *propoziție*, nu de parte de propoziție. O afirmă chiar autorii *Gramaticii Academiei*, atunci când, în exemple ca (***) 1963: 328): „*Deși despărțite*, lucrurile au unire.” (Conachi); „*Deși copilandru*, puse țara la cale ca și un om matur.” (Ispirescu); „O văzusem atât de frumoasă, *deși palidă*.” (Negruzzi) etc., fragmentele subliniate sunt considerate de dânsii drept propoziții tocmai pentru că includ conjuncția subordonatoare *deși*, adică în termenii de acolo: „Prezența conjuncției subordonatoare este un indiciu că aceste construcții nu sunt *părți de propoziție* (...), ci *propoziții* concesive, fie eliptice de predicat, fie nominale, cu predicatul exprimat numai prin numele predicativ.” (***) 1963: 329). Să mai adăugăm, în plus, că aici – și nu numai aici – infinitivul este, după cum se spune și în *Gramatica Academiei* (II, p. 83)³, echivalentul direct al conjunctivului, căci numai așa se face că, exact în aceleași condiții, în locul infinitivului apare întrebuintat conjunctivul, de exemplu: „Dac-ar fi să iasă toți învățați, după cum socoți tu, n-ar mai ave cinesă ne *tragă* ciubotele.” (Creangă) sau: „Trebuie să fugiți înainte de seceră, să n-aibă cinesă le *secere* grâul.” (M. Preda).

În limitele criteriului pe care l-am adoptat aici – noncomunitatea de subiect –, se poate admite că modurile infinitiv și gerunziu au funcție predicativă încă în două cazuri:

a) când subiectul lor, *diferit* de al regentei, rămâne *nedeterminat*, ca în aceste exemple: „E ușor / *a scrie* versuri...”; „E mai lesne / *a zice* / decât *a face*.”; „... au strigat toate deodată / că nici n-au auzit măcar / *pomenindu-se* de numele ei.” (Creangă); „Căci auzise ea / *spunând* la biserică în Parimei / că omul învățat înțelept va fi.” (Creangă).

b) când, în loc de subiect, subiect distinct, ele (gerunziul în primul rând) – ca verbe la diateza *reflexivă* cu sens pasiv – sunt urmate de câte o propoziție subiectivă, de ex.: „E ușor / a se afirma / *că totul se rezolvă* / când ne luăm după aparențe.”; „Am auzit / *spunându-se* / *că totul se va rezolva*.”⁴.

Subiectul, distinct, al infinitivului și gerunziului este, de obicei, un subiect simplu, dar el poate fi, uneori, și *multiplu* – similitudine perfectă cu situațiile în care predicatul este un verb la mod personal. De pildă: „Eu am ajuns acolo / înainte de *a fi venit el și ceilalți*.”; „*Ajungând el și ceilalți* acasă, / nimeni nu le-a ieșit în întâmpinare.”. De reținut totuși că aici subiectul multiplu trebuie marcat în mod necesar prin conjuncția *și* (eventual *și cu*), utilizarea prepoziției *cu* și a locuțiunilor prepoziționale care o cuprind: *împreună cu*, *cu tot cu*, *cu... cu tot* rămânând neconcludentă în acest sens, dat fiind că în cazul infinitivului și gerunziului lipsește posibilitatea

¹ Așa cum se afirmă în *Gramatica Academiei*, II, p. 83.

² În virtutea acestui fapt infinitivul a fost considerat predicativ și atunci când este precedat de adverbele *unde*, *cum*, *când* și urmează după verbul *a avea*, având subiect comun cu al acestuia: „N-am u *nde dormi*.”; „N-are c *ând pleca*.”; „N-a avut c *um face*.”. E vorba de completeive directe *infinitivale*, cf. Ion Diaconescu, *lucr. cit.*, p. 121. Vezi și A. Philippide, *Gramatica elementară...*, p. 309-310, unde autorul precizează: „În *propoziții* relative... infinitivul fără *a* servește ca *predicat*” și ilustrează cu numeroase exemple din opera lui I. Creangă.

³ „Construcțiile infinitivale relative sunt echivalente directe ale unor propoziții subiective... cu verbul la conjunctiv.”

⁴ Și în asemenea situații infinitivul este – credem – un echivalent direct al conjunctivului, cf.: „E mai lesne / a zice.” – „E mai lesne – să zici.”; „E ușor / *a se afirma*.” – „E ușor / *să afirmi*.”

acordului *la plural* – element de natură să înlăture confuzia cu un complement sociativ¹. Astfel, dacă în exemplele de mai sus vom substitui conjuncția *și* prin prepoziția *cu*: „...înainte de a fi venit el *cu ceilalți*...” sau printr-una din locuțiunile prepoziționale amintite: „... înainte de a fi venit el *împreună cu ceilalți*”, *ceilalți* poate primi o dublă interpretare: element al subiectului multiplu, dar și (mai degrabă) complement sociativ, dualitate ce nu se mai menține în situația modurilor personale, de ex.: „Eu am ajuns acolo când *el cu (împreună cu) ceilalți nu veniseră* (sub. multiplu), sau „...*el cu (împreună cu) ceilalți nu venise*” (compl. sociativ), respectiv: „Când *au ajuns el cu (împreună cu) ceilalți*...” (sub. multiplu), sau: „Când *a ajuns el cu (împreună cu) ceilalți*...” (compl. sociativ). Afirmatia de mai sus cade, firește, în cazurile în care în context există un determinant la plural, acordat, cu elementele unite prin *cu* (sau printr-o locuțiune prepozițională echivalentă), – indiciu clar al ideii de subiect multiplu²: „Eu am ajuns acasă / înainte de a veni *el cu (împreună cu) fratele, istoviți de oboseală*.” „Ajunghând acasă *el cu (împreună cu) fratele, obosiți*, / nimeni nu le-a ieșit în întâmpinare.”. În situația participiului lucrurile se prezintă fără echivoc datorită acordului absolut indispensabil aici, cf.: „Odată *casa terminată*, constructorii au plecat în concediu.” – „Odată *casa cu (împreună cu) gardul terminate*, constructorii au plecat în concediu.”

Dar apreciind că infinitivul și gerunziul (inclusiv participiul) au funcție predicativă atunci când subiectul lor este altul decât al verbului la mod personal, e necesar să adăugăm numaidecât o precizare: aceea că ele constituie „predicate *dependente*” sau „predicate *de gradul II*” (Hazy 1971: 17), dat fiind că propozițiile în care funcționează ca atare sunt – cu excepția întrebuirii infinitivului în locul imperativului în enunțuri independente: „*A se urca prin spate!*”, „*A nu călca iarba!*” etc. – totdeauna propoziții subordonate, lucru învederat, de altfel, în situațiile exemplificate de noi până aici. Faptul că ele nu pot apărea în propoziții independente (sau principale), ci presupun constant o regentă, deci un alt predicat la un mod personal, le-a atras și denumirea, mai nimerită, de „predicate *condiționate*.” (Hazy 1971: 17)³.

Există totuși situații când gerunziul (chiar neavând subiect separat) nu se subordonează decât parțial acestei afirmații. Astfel, în exemplul „Se urcă în trăsură *punându-și* la picioare geamantanul *Eleonorei*...” (Dumitru, Cr.), gerunziul nu poate fi considerat complement circumstanțial modal, căci nu arată felul acțiunii *se urcă*, nici complement circumstanțial temporal, și nici vreo subordonată de acest fel, ci, cum remarcă Matilda Caragiu (Caragiu 1957: 80), el are aici „rolul de predicat verbal al unei propoziții independente, pentru că acțiunea exprimată de el este numai succesivă celeilalte acțiuni (*se urcă*), nu și dependentă față de ea.”. Sensul frazei nu poate fi decât acesta: ‘Se urcă în trăsură și își puse la picioare geamantanul Eleonorei’. Și mai clar se prezintă lucrurile în acest caz: „Faptul ni se pare de o deosebită importanță, *meritând* o subliniere.” (L. Blaga), unde gerunziul nu credem să poată fi interpretat în alt chip decât ca predicat al unei propoziții *principale* în raport de coordonare cu prima: ‘Faptul ni se pare de o deosebită importanță, *și (deci) merită* o subliniere’. Iată, prin urmare, că în exemple de acest fel gerunziul este, într-adevăr, un predicat *condiționat* (am spus deja că această denumire ni se pare mai „nimerită”), în sensul că presupune existența celui alt predicat, dar el nu este și „dependent” în sensul critic gramatical al termenului, ci, dimpotrivă, este *predicat al unei principale*.

Consecvenți soluției pentru care ne-am pronunțat în problema predicativității modurilor nepersonale și în virtutea criteriului pe care ea se sprijină, despre predicate dependente (condiționate) vom vorbi – se înțelege – și în situațiile în care verbul la infinitiv, gerunziu (sau, mai rar, la participiu) este:

¹ Pentru aceasta vezi pe larg în cursul litografiat *Limba română contemporană*, fascicula a II-a, *Complementul*, Universitatea din Timișoara, 1972, p. 65-67, și fascicula a III-a, 1973, p. 23-24, redactat de D. Crașoveanu.

² La același indiciu se recurge uneori și în situația predicatului la mod personal dacă acesta prezintă forme omofone pentru singular și plural (ex.: eu *mergeam* – noi *mergeam*). Cf. Șt. Giosu, *Indicații practice cu privire la analiza sintactică*, în „Analele Științifice ale Universității Al. Cuza din Iași (serie nouă)”, Secțiunea a III-a, tom. III, fasc. 1-2, 1957, p. 177-178.

³ Predicat „dependent” sau „condiționat” este, în general, și verbul la conjunctiv.

- element component al unei locuțiuni verbale, de ex.: „El a plecat / fără a băga voi de seamă.”; „Luându-ne noi rămas bun, / ei s-au întors acasă.”
- Sau un verb copulativ, component al predicatului nominal: „El a funcționat ca rector / până a fi (a fi fost) voi studenți.”; „Satul Broșteni fiind împrăștiat ca mai toate satele de la munte, / nu se rușina lupul și ursul a se arăta ziua-n amiaza mare prin el.” (Creangă). Exemplul din urmă este, de altfel, menționat și în *Gramatica Academiei* (**1963: 103), unde construcția *fiind împrăștiat* chiar este considerată predicat nominal.

Propozițiile subordonate cu predicatul la infinitiv, gerunziu (sau participiu) se diferențiază între ele în ceea ce privește felul de a marca raportul sintactic cu propoziția regentă. Din acest punct de vedere, *infinitivul* se găsește într-o situație, oarecum, privilegiată, dat fiind că el își păstrează morfemul specific *a* cu valoare de conjuncție (ca și *să*, în cazul conjunctivului¹), căruia îi sunt asociate unele prepoziții (câteodată și locuțiuni prepoziționale), ca: *până, pentru, spre, înainte de* etc. (de ex.: „El singur zeu stătut-au / înainte de-a fi zeii.”). Dacă admitem că *a* este în acest caz *conjuncție* proprie infinitivului², atunci combinațiile *până a, pentru a, spre a, înainte de a* etc. sunt îmbinări locuțional-conjuncționale specifice acestui mod (să se rețină că infinitivul nu se poate construi cu prepoziții decât în prezența morfemului specific *a*), apte să limpezească felul (= circumstanțială de timp, de scop etc.) al subordonatei respective. Se poate spune, astfel, că raportul dintre o atare subordonată și regentă se realizează conjuncțional. Cuvintele lui Ion Diaconescu afirmă fără echivoc acest lucru și ni se pare foarte nimerit să le cităm: „folosirea prepozițiilor nu constituie un fapt caracteristic numai pentru infinitiv, ele putând apărea, în mod frecvent, și pe lângă verbe la modul conjunctiv și, uneori, la indicativ, în poziții sintactice identice.”³; și: „un verb la infinitiv poate fi însoțit de o propoziție numai în prezența morfemului *a*; în absența acestuia, relația nu mai este posibilă. Această situație conferă lui *a* o poziție similară cu a conjuncției *să* de la modul conjunctiv. În planul paradigmatic, *a* are rolul de morfem caracteristic modului infinitiv, iar în cel sintagmatic, îndeplinește rolul de element de relație între un determinant (substantiv, adjectiv, verb) și un infinitiv. În acest context, *a* se poate defini ca o conjuncție. În relația de dependență a infinitivului față de un alt verb, *a* apare ca element necesar, obligatoriu. Se exclude, desigur, cazurile când infinitivul participă ca formant de bază în structura modurilor și a timpurilor compuse – *aș cânta, voi cânta* – deoarece între cele două componente (auxiliarul *a avea* sau *a vrea* și verbul de conjugat) nu se mai stabilește un raport de dependență.” (Diaconescu 1968: 117).

În situația gerunziului, raportul dintre subordonată și regentă se realizează, în aparență, prin juxtapunere; în fond însă, e vorba tot de o realizare joncțională, căci conjuncțiile și locuțiunile conjuncționale există, dar incluse (încorporate) în gerunziu⁴. Sau, în alți termeni: trecând verbul de la o formă modală personală la forma gerunzială, elementele joncționale prezente în primul caz nu dispar în cel de al doilea, ci sunt absorbite în forma gerunziului, cf.: „În timp ce (pe când) veneam noi de la Piatra, / ... ne-au ieșit înainte oameni...” – „Venind noi de la Piatra, / ... ne-au ieșit înainte oameni...” sau: „După ce a murit Selim, / urmașul său Soliman îndată a ridicat armele...” – „... Murind Selim, / urmașul său Soliman îndată a ridicat armele...”. E drept că prin includerea acestor jonctive în gerunziu, raportul sintactic devine mai puțin ferm, subordonata respectivă lăsând, în acest fel, deschisă posibilitatea unei duble (sau triple) interpretări a ei (Hazy 1971: 18). De exemplu, în fraza: „Aflându-te tu aici, / eu nu mă mai tem de nimic.”, prima propoziție poate fi socotită: cauzală (*De vreme ce* tu te afli aici), temporală (*Când (ori de câte ori)* tu te afli aici) sau chiar condițională (*Dacă* tu te afli aici).

¹ Discuția pe larg în acest sens la Ion Diaconescu, *art. cit.*, p. 115-117.

² Cum susține – energic și convingător – Ion Diaconescu, *art. cit.*, p. 117.

³ Și se dau (la pagina 116) aceste exemple: „Înainte să mă scol, întâi plâng și-apoi mă spăl.”, „Până pleci, să mai treci pe la mine.”

⁴ Aceeași opinie și la Șt. Hazy, *lucr. cit.*, p. 18.

Cât privește *participiul*, el se plasează, din acest punct de vedere, între infinitiv și gerunziu. Adică el poate apărea fie însoțit de secvența, cu valoare adverbială, *o dată*: „*Odată disputa încheiată, / a început colaborarea lor fructuoasă.*”, fie neînsoțit de aceasta: „*Acestea zise, / el a murit liniștit.*”. În cel de-al doilea caz, ca și în situația gerunziului, *participiul* include în sine valoarea elementului conjuncțional, ceea ce face, de asemenea, ca valoarea subordonatei respective să „penduleze” între temporală (*După ce* acestea au fost zise) și cauzală (*Întrucât* *deoarece, dat fiind că*) acestea au fost zise).

Din ansamblul discuției prezentate aici pot fi reținute, în concluzie, următoarele:

1. Verbele la infinitiv, gerunziu și, mai rar, la *participiu* pot fi considerate ca având funcție predicativă în situațiile în care ele se raportează la un subiect al lor. Prezența subiectului *distinct* de al verbului la mod personal evidențiază pregnant conținutul lor *procesual* (trăsătură proprie verbului prin excelență) și, de asemenea, le conferă posibilitatea de a reda, independent de verbul la mod personal, unele categorii gramaticale specifice verbului: persoana, numărul și diateza¹, fapt prin care ele (infinitivul și gerunziul mai ales) se situează în imediata vecinătate a modurilor personale. Acordându-le o astfel de valoare în condițiile menționate, este evidentă discrepanța de care am vorbit și, totodată, se ajunge la o soluție convenabilă pentru unele situații-limită: ne referim atât la cazuri ca: „*nu-i cine pleca*”, „*n-are cine mă ajuta*” etc., față de care *Gramatica Academiei* (**1963: 83) adoptă o poziție incertă: vorbește de „construcții infinitivale relative” având funcția de subiect, dar adaugă: „sunt echivalentele directe ale unor *propoziții* subiective”, – cât și la contextele în care infinitivul și gerunziul exprimă acțiuni complete opuse acțiunii redată de verbul la mod personal, lucru greu de conceput în cazul existenței unui subiect comun pentru ele și pentru acesta din urmă. În cazul infinitivului, acceptarea valorii predicative se înscrie pe linia sinonimiei lui, necontestate, cu conjunctivul (de care se apropie și structural: fiecare are un morfem specific, ambele dispun doar de câte două forme temporale: prezent și perfect).

Infinitivul, gerunziul și *participiul* cu subiect *distinct* sunt predicate dependente sau condiționate: apariția lor e strâns legată și dependentă de prezența unui alt verb, deci a unei *propoziții* regente.

Infinitivul apare ca predicat și al unei *propoziții independente* atunci când el are valoare de *imperativ* și nu este precedat de un alt verb la mod personal, adică în enunțuri scurte de tipul „*A nu se apleca în afară!*”, „*A se agita înainte de întrebuințare!*”, „*A se feri de umezeală!*”, „*A se feri de foc!*”, „*A se vedea paginile!*”, „*A nu traversa pe loc nemarcat!*” etc. – toate enunțuri-avertisment cu caracter general sau impersonal.

În limba română actuală, ca, de altfel, și în limba mai veche, construcțiile cu infinitivul continuă să fie concurate (deseori și înlocuite) de cele cu conjunctivul.

2. Având, în situații (condiții) bine determinate, și valoare predicativă, infinitivul românesc se dovedește a fi o modalitate de expresie pentru aproape toate pozițiile sau funcțiile sintactice din cadrul enunțului *propozițional*, de la cea de subiect („*E ușor a zice, / Mai greu e a face.*”) până la aceea de complement instrumental („*El a început lupta prin a ataca vijelios și a sfârșit prin a se retrage strategic.*”) sau, mai rar, complement de relație („*De numele d-tale am auzit, dar a (te) vedea nu te-am văzut.*”) (**1963: 193).

Referințe bibliografice:

- AVRAM, Mioara 1986: *Gramatica pentru toți*, București, Editura Academiei.
CARAGIU, Matilda 1957: *Sintaxa gerunziului românesc*, in „*Studii de gramatică*”, II, p. 61-89.
CARAGIU, Matilda 1962: *Moduri nepersonale*, in „*Studii și cercetări lingvistice*”, XIII, nr. 1, p. 29-42.
CONSTANTINESCU-DOBRIDOR, Gh. 1994: *Sintaxa limbii române*, București, Editura Științifică.

¹ La acad. Iorgu Iordan, Valeria Guțu Romalo și Al. Niculescu (1967: 203), acest lucru este admis în cazul infinitivului, dar, curios, nu mai este acceptat pentru gerunziu.

- CRAȘOVEANU, D. 1972: *Limba română contemporană*, Fascicula a II-a (curs), Timișoara, Tipografia Universității din Timișoara.
- CRAȘOVEANU, D. 1973: *Limba română contemporană*, Fascicula a III-a (curs), Timișoara, Tipografia Universității din Timișoara.
- DIACONESCU, Ion 1968: *Observații cu privire la valoarea infinitivului în limba română*, in „Limba română”, nr. 2, p. 111-121.
- DIACONESCU, Ion 1989: *Probleme de sintaxă a limbii române actuale*, București, Editura Științifică și Enciclopedică.
- DIMITRIU, C. 1982: *Gramatica limbii române explicată. Sintaxa*, Iași, Editura Junimea.
- DRAȘOVEANU, D. 1958: *Despre natura raportului dintre subiect și predicat*, in „Cercetări de lingvistică”, nr. 3, Cluj-Napoca, p. 175-182.
- GIOSU, Șt. 1957: *Indicații practice cu privire la analiza sintactică*, in „Analele științifice ale Universității Al. I. Cuza” (serie nouă), secțiunea a III-a, tom. III, fasc. 1-2, Iași.
- GUȚU ROMALO, Valeria 1956: *Semiauxiliarele de mod*, in „Studii de gramatică”, vol. I, București, Editura Academiei, p. 57-81.
- HAZY, Șt. 1971: *Analiza contextuală a predicativității* (rez. tezei de doctorat), Universitatea din București.
- IACOB, Șt. 1969: *Natura subiectului*, in „Limba română”, XVIII, nr. 5, București, Editura Academiei, p. 509-512.
- IORDAN, Iorgu 1946: *Gramatica limbii române*, ed. a II-a, București.
- IORDAN, Iorgu 1956: *Limba română contemporană*, ed. a II-a, București, Editura Ministerului Învățământului.
- IORDAN, Iorgu, GUȚU, Valeria, NICULESCU, Al. 1967: *Structura morfologică a limbii române contemporane*, ed. a II-a, București, Editura Științifică.
- IRIMIA, D. 1983: *Structura gramaticală a limbii române. Sintaxa*, Iași, Editura Junimea.
- MANLIU, I. 1895: *Gramatica română. Partea etimologică*, București.
- PHILIPPIDE, Alexandru 1897: *Gramatica elementară a limbii române*, Iași, Kuppermann.
- SLAVE, Elena 1957: *Prezumtivul*, in „Studii de gramatică”, vol. II, p. 52-60.
- SLAVICI, Ioan 1914: *Gramatica limbii române. Partea I. Etimologia*, București, Editura Minerva.
- ȘERBAN, Vasile 1970: *Sintaxa limbii române*, București, Editura Didactică și Pedagogică.
- TIKTIN, H. 1945: *Gramatica română. Etimologia și sintaxa*, ed. a III-a, de I. Aurel Candrea, București, Editura Tempo.
- * * * 1963: *Gramatica Academiei*, vol. I, II, ediția a 2-a, București.